

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK
JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátě složeném z předsedkyně JUDr. Dagmar Nygrínové a soudců JUDr. Marie Turkové a JUDr. Petra Průchy v právní věci žalobkyně: **V. S.**, zast. JUDr. Lubomírem Müllerem, advokátem, se sídlem Symfonická 1496/9, Praha 5, proti žalované: **Česká správa sociálního zabezpečení**, se sídlem Křížová 25, Praha 5, o kasační stížnosti žalobkyně proti rozsudku Krajského soudu v Ostravě ze dne 9. 11. 2007, č. j. 21 Cad 133/2007 – 15,

t a k t o :

Rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 9. 11. 2007, č. j. 21 Cad 133/2007 - 15, **se zrušuje a věc se vrací** tomuto soudu k dalšímu řízení.

O d ů v o d n ě n í :

Rozhodnutím ze dne 11. 11. 2005, č. X, rozhodla žalovaná o žádosti žalobkyně na poskytnutí příplatku k důchodu podle nařízení vlády č. 622/2004 Sb. (dále jen „nařízení“), kterou podala jako osoba pobírající vdovský důchod po svém manželovi A. S., nar. 5. 3. 1925, zemřelému 23. 2. 1996, tak, že pod bodem I. jí přiznala podle § 2 odst. 2 tohoto nařízení příplatek k vdovskému důchodu od 6. 1. 2005 ve výši 2625 Kč za věznění manžela v době od 25. 2. 1948 do 19. 6. 1948, od 25. 6. 1948 do 25. 6. 1949, od 4. 2. 1952 do 7. 5. 1953 a od 17. 5. 1955 do 17. 5. 1961. Pod bodem II. žalovaná žádost o poskytnutí příplatku za dobu od 5. 10. 1947 do 24. 2. 1948 zamítla. V odůvodnění uvedla, že nárok na poskytnutí příplatku k důchodu podle § 1 písm. b) nařízení mají státní občané České republiky, kteří pobírají vdovský nebo vdovecký důchod z českého důchodového pojištění po osobách, které v době od 25. 2. 1948 do 31. 12. 1989 byly odsouzeny a vykonaly trest odnětí svobody, jeho část nebo vazbu pro trestný čin, za který byly rehabilitovány podle zákona č. 82/1968 Sb., o soudní rehabilitaci, nebo podle zákona č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci, nebo podle zákona č. 198/1993 Sb., o protiprávnosti komunistického režimu a od odporu proti němu, anebo jejichž odsouzení pro trestný čin uvedený v § 2 zákona č.

119/1990 Sb. bylo zrušeno cestou obnovy řízení nebo stížnosti pro porušení zákona (tj. po „politických věznicích“). Poživateli vdovského (vdoveckého) důchodu po politickém vězni náleží příplatek k důchodu ve výši 25 Kč za každý započatý měsíc trestu odnětí svobody, jeho část nebo vazby, vykonaný osobou, po které je tento důchod vyplácen (§ 2 odst. 2 nařízení). Splnění podmínek uvedených v § 1 písm. b) nařízení je v případě žalobkyně prokázáno za dobu od 25. 2. 1948 do 19. 6. 1948 a dále za další doby uvedené ve výroku I. rozhodnutí, takže po převodu na měsíce (po 30 dnech) činí tato doba 104 celých měsíců a jeden měsíc započatý, takže příplatek náleží stěžovateli za 105 měsíců ve výši 2625 Kč s tím, že příplatek náleží od splátky důchodu za měsíc leden 2005, neboť nárok na výplatu vdovského důchodu vznikl před 1. 1. 2005. Žalovaná dále uvedla, že pro dobu od 5. 10. 1947 do 24. 2. 1948 nebyly splněny podmínky uvedené v § 1 písm. b) nařízení, neboť tato doba nespadá do rozhodného období (25. 2. 1948 až 31. 12. 1989) vymezeného v § 1 písm. a) nařízení.

Včas podanou žalobou napadla žalobkyně jen bod II. výroku rozhodnutí žalované ze dne 11. 11. 2005 s odůvodněním, že její manžel byl ve vazbě od 5. 10. 1947 do 15. 12. 1947 a ve výkonu trestu odnětí svobody od 16. 12. 1947 do 19. 6. 1948, kdy byl propuštěn na základě amnestie prezidenta republiky. Usnesením Okresního soudu ve Znojmě sp. zn. 1 Nt 801/2003 byla v této věci povolena obnova řízení a odsuzující rozhodnutí bylo zrušeno. Usnesením téhož soudu ze dne 30. 3. 2004 sp. zn. 2 T 571/2003 byla vyslovena úplná účast manžela žalobkyně na soudní rehabilitaci podle § 33 odst. 2 zákona č. 119/1990 Sb. Pro vyslovení rehabilitace nebylo podstatné, kdy byla vykonána vazba a trest, ale z hlediska § 4 a § 33 odst. 2 zákona č. 119/1990 Sb. byla klíčová jiná kritéria, a to především kdy došlo k pravomocnému odsouzení (mezi 25. 2. 1948 a 1. 1. 1990), přičemž toto kritérium bylo v dané věci splněno, neboť odsuzující rozsudek se stal pravomocným 9. 6. 1948, a dále, kdy byl údajný skutek spáchán (po 5. 5. 1945), což rovněž bylo splněno, neboť ke skutku mělo dojít 3. 10. 1947. Dalším rozhodným kritériem byla souvislost s trestnými činy uvedenými v § 4 zákona č. 119/1990 Sb., což rovněž bylo v případě manžela žalobkyně splněno, neboť zločin porušení subordinationy podle § 145, § 146c a § 149 vojenského trestního zákona č. 19/1855 ř. z. je zahrnut pod písm. f). Rehabilitační usnesení ze dne 30. 3. 2004 se vztahuje na případ jako takový, a proto veškerá rozhodnutí, která se týkají odškodnění, mají pokrývat celou dobu nezákonného věznění. Žalobkyně odkázala na právní názor vyslovený Ústavním soudem v nálezu ze dne 12. 3. 2001, sp. zn. II. ÚS 187/2000, podle něhož *„Záměrem rehabilitace nelze bránit pozitivněprávním dogmatismem při výkladu právních norem. Ustanovení rehabilitačních předpisů je právě s ohledem na jejich smysl a účel zapotřebí interpretovat extenzivně ve prospěch postižených osob. Na rozdíl od restitucí majetku takový výklad nemůže vést k nepřípustným zásahům do práv jiných osob.“* Žalobkyně navrhovala zrušení bodu II. napadeného rozhodnutí žalované.

Žalovaná v písemném vyjádření ze dne 21. 12. 2005 k žalobě potvrdila, že žalobkyně požádala o přiznání příplatku k vdovskému důchodu podle nařízení vlády č. 622/2004 Sb. za dobu manželova věznění od 5. 10. 1947 do 19. 6. 1948, od 25. 6. 1948 do 25. 6. 1949, od 4. 2. 1952 do 7. 5. 1953 a od 17. 5. 1955 do 17. 5. 1961, a doložila, že k prvnímu výkonu trestu odnětí svobody byl manžel žalobkyně odsouzen rozsudkem Vojenského soudu I. stolice Brno ze dne 15. 12. 1947, sp. zn. Vtr 758/47 – 2, ve spojení s rozsudkem Nejvyššího vojenského soudu Praha ze dne 9. 6. 1948, sp. zn. P 4/48. Usnesením Okresního soudu ve Znojmě ze dne 23. 10. 2003, sp. zn. 1 Nt 801/2003, byla

v této věci povolena obnova řízení a byla zrušena odsuzující soudní rozhodnutí. Usnesením téhož soudu ze dne 30. 3. 2004, sp. zn. 2 T 571/2003, bylo trestní stíhání manžela žalobkyně podle § 188 odst. 1 písm. c) trestního řádu z důvodu § 172 odst. 1 písm. b) trestního řádu zastaveno a podle § 33 odst. 2 zákona č. 119/1990 Sb. byla vyslovena jeho účast na soudní rehabilitaci. Další odsuzující rozhodnutí týkající se A. S. byla zrušena podle zákona č. 119/1990 Sb. Žalovaná dále s poukazem na ustanovení § 1 písm. a) nařízení vlády č. 622/2004 Sb. dovodila, že k přiznání příplatku k důchodu podle tohoto nařízení musí žadatel kromě dalších podmínek splňovat podmínku výkonu trestu odnětí svobody nebo vazby v době 25. 2. 1948 do 31. 12. 1989. Tato podmínka pro poskytnutí příplatku k důchodu není splněna za dobu věznění manžela žalobkyně od 5. 10. 1947 do 24. 2. 1948. Žalovaná proto navrhovala zamítnutí žaloby.

Krajský soud v Ostravě napadeným rozsudkem žalobu zamítl a rozhodl dále, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení. Poukázal na ustanovení § 1 písm. a) nařízení vlády č. 622/2004 Sb. (o poskytnutí příplatku k důchodu ke zmírnění některých křivd způsobených komunistickým režimem v sociální oblasti), podle něhož se nařízení vztahuje na politické vězně, kteří v době od 25. 2. 1948 do 31. 12. 1989 byli odsouzeni a vykonali trest odnětí svobody, jeho část nebo vazbu pro trestný čin, za který byli rehabilitováni podle dále v tomto nařízení citovaných zákonů. Jak vyplývá z úvodu citovaného nařízení, bylo toto vydáno podle § 8 zákona č. 198/1993 Sb., o protiprávnosti komunistického režimu a odporu proti němu. V úvodu tohoto zákona je mj. uvedeno, že Komunistická strana Československa, její vedení a členové jsou odpovědní za způsob vlády v zemi v letech 1948 – 1989. Krajský soud zdůraznil, že pro výklad účelu vládního nařízení považuje za důležité jeho označení, totiž že jde o přiznání nároku, který má zmírnit některé křivdy způsobené komunistickým režimem, vymezené časovým úsekem od 25. 2. 1948 do 31. 12. 1989 (který odpovídá i dalším rehabilitačním zákonům). Jestliže je v nařízení vlády osobní rozsah vymezen tak, že se vztahuje na období od 25. 2. 1948, postupovala podle názoru krajského soudu žalovaná při vydání bodu II. výroku rozhodnutí ze dne 11. 1. 2005 v souladu s § 1 písm. a) nařízení, pokud žalobkyni příplatek k vdovskému důchodu za dobu nezákonného věznění jejího manžela od 5. 10. 1947 do 24. 2. 1948 nepřiznala. Krajský soud dovodil, že za situace, kdy zákonodárce přesně vymezil počátek období, za které náleží příplatek k důchodu v souvislosti s nezákonným vězněním, není extenzivní výklad namístě. Soud proto podle § 78 odst. 7 zákona č. 150/2002 Sb., soudního řádu správního (dále jen „s. ř. s.“), žalobu zamítl.

Proti tomuto rozsudku žalobkyně (dále též jen „stěžovatelka“) včas kasační stížnost, dovolávajíc se důvodu uvedeného v § 103 odst. 1 písm. a) s. ř. s., tedy nesprávného posouzení právní otázky soudem v předcházejícím řízení. Vytýká Krajskému soudu v Ostravě, že se ztotožnil s právním názorem žalované, která sice přiznala stěžovateli příplatek k vdovskému důchodu podle nařízení vlády v důsledku nezákonného odsouzení stěžovatelčina manžela, k němuž došlo dne 19. 6. 1948, ale pro výpočet výše příplatku přiznala pouze dobu po 25. 2. 1948 a období nezákonného věznění předcházející tomuto datu odmítla uznat s odůvodněním, že není splněna podmínka pro přiznání příplatku ve smyslu § 1 písm. a) citovaného nařízení. Stěžovatelka znovu zdůrazňuje, že pro posouzení jejího nároku není rozhodné, od kdy byl její manžel ve vězení, ale zda odsuzující rozhodnutí nabylo právní moci v období mezi 25. 2. 1948 a 31. 12. 1989, a dále, zda byla provedena rehabilitace podle zákonů, na něž nařízení odkazuje. Jestliže na obě tyto otázky

existuje kladná odpověď, a o tom není v projednávaném případě pochyb, pak zde podle stěžovatelky nárok existuje pro celé období věznění. Jiný výklad by byl v rozporu s tím, co opakovaně uvedl Ústavní soud, eventuálně Nejvyšší správní soud v rozhodnutích, kdy tyto soudy posuzovaly nároky osob, jež byly za minulého režimu nezákonně vězněny. Stěžovatelka odkázala na celou řadu nálezů Ústavního soudu, jejichž společným nosným motivem je interpretovat ustanovení rehabilitačních předpisů s ohledem na jejich smysl a účel extenzivně ve prospěch postižených osob v řízeních, ve kterých dochází k aplikaci zákonů, jimiž se demokratický právní stát snaží reagovat na křivdy vzniklé za minulého nedemokratického režimu. Stěžovatelka poukazuje též na některé rozsudky Nejvyššího správního soudu a dodává, že výklad, který zaujal soud, fakticky popírá část pravomocného rozhodnutí o soudní rehabilitaci, neboť ta byla vyslovena k celému období nezákonného věznění. Navrhuje, aby rozsudek Krajského soudu v Ostravě byl zrušen a věc vrácena tomuto soudu k dalšímu řízení.

Žalovaná ve vyjádření ke kasační stížnosti odkázala na zdůvodnění svého vyjádření ke stěžovatelčině žalobě ze dne 21. 12. 2005 a navrhovala, aby Nejvyšší správní soud kasační stížnost zamítl.

Nejvyšší správní soud přezkoumal napadený rozsudek z hledisek uvedených v ustanovení § 109 odst. 2 a 3 s. ř. s., vázán rozsahem a důvody uvedenými v kasační stížnosti. Neshledal přitom vady řízení, pro něž by se mohl od zásady vázanosti rozsahem a důvody kasační stížnosti odchýlit. Dospěl k závěru, že kasační stížnost, v níž se stěžovatelka dovolávala nesprávného posouzení právní otázky soudem v předcházejícím řízení ve smyslu § 103 odst. 1 písm. a) s. ř. s., je důvodná.

Ze správního spisu vyplývá a mezi účastníky je ostatně nesporné, že stěžovatelka je vdova po A. S., nar. 5. 3. 1925, zemřelém dne 23. 2. 1996, politickém vězni. Manžel stěžovatelky byl opakovaně odsouzen a opakovaně vězněn (včetně vazby) pro trestný čin, za který byl později rehabilitován způsobem předpokládaným též nařízením vlády č. 622/2004 Sb. pro možnost poskytnutí příplatku k důchodu vdově po zemřelém politickém vězni. Rehabilitace se vztahuje též k prvnímu z řady odsouzení manžela stěžovatelky, neboť ve správním spise je založeno usnesení Okresního soudu ve Znojmě ze dne 30. 3. 2004, sp. zn. 2 T 571/2003, kterým bylo zastaveno trestní stíhání A. S. pro skutek kvalifikovaný jako zločin porušení subordinace podle §§ 145, 146 písm. c), 149, kterého se dopustil dne 3. 10. 1947. Soud dále vyslovil, že A. S. je podle § 33 odst. 2 zákona č. 119/1990 Sb. per analogiam účasten soudní rehabilitace. Z odůvodnění usnesení vyplývá, že A. S. byl rozsudkem Vojenského soudu I. stolice v Brně č. j. Vtr 758/47 – 19, ze dne 15. 12. 1947, ve spojení s rozsudkem Nejvyššího vojenského soudu v Praze ze dne 9. 6. 1948, sp. zn. P 4/48, za citovaný zločin uložen trest odnětí svobody v trvání 9 měsíců, který vykonal v době od 5. 10. 1947 do 19. 6. 1948, kdy byl propuštěn na základě amnestie prezidenta republiky. Nejvyšší správní soud již v rozsudku ze dne 31. 10. 2007, č. j. 4 Ads 16/2007 – 42, v němž byl posuzován nárok stěžovatelky na poskytnutí jednorázové peněžní částky podle zákona č. 261/2001 Sb., jako vdově po A. S. za dobu jeho věznění od 5. 10. 1947 do 19. 6. 1948, konstatoval s odkazem na nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 712/05 (ve věci V. F.), že usnesení vydané podle § 33 odst. 2 zákona č. 119/1990 Sb. ve věci stěžovatelčina manžela A. S. – usnesení Okresního soudu ve Znojmě ze dne 30. 3. 2004, sp. zn. 2 T 571/2003, jímž bylo zastaveno trestní stíhání jmenovaného pro skutek

kvalifikovaný jako zločin porušení subordinaace podle § 145, § 146c, § 149 zákona č. 19/1855 ř. z., kterého se dopustil dne 3. 10. 1947, a jímž byla vyslovena účast uvedeného na soudní rehabilitaci podle § 33 odst. 2 zákona č. 119/1990 Sb., per analogiam, je podkladem pro přiznání jednorázové peněžní částky podle zákona č. 261/2001 Sb.

Mezi účastníky není sporu o tom, že zmíněné usnesení bylo též podkladem pro přiznání příplatku k vdovskému důchodu stěžovatelky podle § 2 odst. 2 nařízení vlády č. 622/2004 Sb., ve znění nařízení vlády č. 405/2005 Sb. Sporným mezi účastníky zůstalo pouze to, zda s ohledem na citaci ustanovení § 1 písm. a) uvedeného nařízení se poskytnutí příplatku, tedy odškodnění věznění stěžovatelčina manžela a tím i odškodnění stěžovatelky, vztahuje též na dobu předcházející v tomto nařízení (a ostatně též v celé řadě rehabilitačních předpisů) vymezenému časovému období, tj. předcházející datu 25. 2. 1948. Manžel stěžovatelky byl totiž vzat do vazby dne 5. 10. 1947 pro skutek kvalifikovaný jako zločin porušení subordinaace podle zákona č. 19/1855 ř. z., odsouzen pro tento skutek rozsudkem Vojenského soudu I. stolice v Brně č. j. Vtr 758/47 – 19, dne 15. 12. 1947, ve spojení s rozsudkem Nejvyššího vojenského soudu v Praze ze dne 9. 6. 1948, sp. zn. P 4/48, přičemž tohoto dne mu pravomocně bylo uloženo za citovaný zločin vykonat trest odnětí svobody v trvání 9 měsíců (který vykonal od 5. 10. 1947 do 19. 6. 1948).

Nutno zdůraznit, že Nejvyšší správní soud již ve svém rozsudku ze dne 18. 9. 2003, č. j. 1 A 574/2002 – 25, vyslovil názor, tehdy ve vztahu k nároku stěžovatele na poskytnutí jednorázové peněžní částky podle zákona č. 261/2001 Sb. (o poskytnutí jednorázové peněžní částky účastníkům národního boje za osvobození, politickým vězňům a osobám z rasových nebo náboženských důvodů soustředěných do vojenských pracovních táborů a o změně zákona č. 39/2000 Sb.), v jehož § 2 odst. 1 je rovněž uvedeno, že se vztahuje občany, kteří byli vězněni mezi 25. 2. 1948 a 1. 1. 1990, že vymezuje-li takto zákon svůj působnost, jedná se o vymezení působnosti osobní; tedy všechny osoby vězněné v dané době (zákonným způsobem rehabilitované) je třeba považovat za politické vězně podle tohoto zákona. Nejvyšší správní soud uvedl, že vymezené časové období přitom automaticky neznamená vymezení doby v jejímž rámci musel by být trest vykonán. V tomto směru odkázal na ustanovení § 2 odst. 1 zákona č. 119/1990 Sb. (zrušení rozhodnutí ze zákona), podle něhož se zrušují pravomocná odsuzující soudní rozhodnutí vyhlášená v době od 25. 2. 1948 do 1. 1. 1990, týkající skutků spáchaných po 5. 5. 1945.

Rozhodující tudíž pro posouzení věci je, zda politický vězeň (ve smyslu rehabilitačních předpisů) byl osobou, která byla pravomocně odsouzena a vězněna mezi 25. 2. 1948 a 1. 1. 1990, a u které bylo rozhodnutí o věznění zrušeno zákonem předepsaným způsobem.

Podle názoru Nejvyššího správního soudu tento výklad zaujatý ve vztahu k nárokům podle zákona č. 261/2001 Sb. musí platit též pro nároky přiznávané podle nařízení vlády č. 622/2004 Sb. ve znění nařízení vlády č. 405/2005 Sb. Podle § 1 písm. a) uvedeného nařízení mají nárok na příplatek k důchodu státní občané České republiky, kteří v době od 25. 2. 1948 do 31. 12. 1989 byli odsouzeni a vykonali trest odnětí svobody, jeho část nebo vazbu pro trestný čin, za který byli rehabilitováni podle zde citovaných zákonů, mj. též podle zákona č. 119/1990 Sb. o soudní rehabilitaci, nebo jejichž odsouzení pro trestný čin uvedený v § 2 zákona č. 119/1990 Sb., ve znění zákona č. 47/1991 Sb., bylo

zrušeno cestou obnovy řízení, stížnosti pro porušení zákona a nebo podle § 6 zákona č. 198/1993 Sb. o protiprávnosti komunistického režimu a odporu proti němu, popř. byli nezákonně zbaveni osobní svobody a byli rehabilitováni podle § 33 odst. 2 zákona č. 119/1990 Sb. a pobírají starobní nebo plný invalidní důchod z českého důchodového pojištění. Podle písm. b) téhož ustanovení mají nárok na poskytnutí příplatku k důchodu i ti, kteří po osobách uvedených v písm. a) pobírají z českého důchodového pojištění vdovský nebo vdovecký důchod.

V případě stěžovatelčina manžela je nájisto postaveno, že podmínky tohoto ustanovení pro možnost přiznání příplatku k důchodu jsou splněny i pro období před datem 25. 2. 1948, neboť v zákonem vymezeném časovém období byl pravomocně odsouzen pro trestný čin, za který byl později rehabilitován nařízením vlády předpokládaným způsobem a ve vymezeném období byl za tentýž čin též vězněn za skutek spáchaný po 5. 5. 1945. Pro posouzení věci není rozhodující, že trest byl zčásti vykonán i před tímto datem.

Jelikož rozsudek Krajského soudu v Ostravě tomuto právnímu posouzení věci neodpovídá, musel Nejvyšší správní soud tento rozsudek zrušit a věc vrátit tomuto soudu k dalšímu řízení (§ 110 odst. 1 s. ř. s.). Krajský soud je v dalším řízení vázán právním názorem vysloveným Nejvyšším správním soudem v tomto zrušovacím rozhodnutí, tedy tím, že výrok II. přezkoumávaného rozhodnutí žalované ze dne 11. 1. 2005, jímž byla zamítnuta žádost stěžovatelky o poskytnutí příplatku k vdovskému důchodu podle nařízení vlády č. 622/2004 Sb. za dobu věznění stěžovatelčina manžela od 5. 10. 1947 do 24. 2. 1948, je třeba pro nezákonnost zrušit a věc vrátit žalované k dalšímu řízení se závazným právním názorem poskytnout příplatek ke stěžovatelčině vdovskému důchodu i za toto období věznění jejího manžela.

V novém rozhodnutí o věci rozhodne krajský soud i o náhradě nákladů řízení o této kasační stížnosti (§ 110 odst. 2 s. ř. s.).

P o u č e n í : Proti tomuto rozsudku **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 31. října 2008

JUDr. Dagmar Nygrínová
předsedkyně senátu